

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. vasario 20 d.

Nr. 36 (8)

Saturday supplement February 20, 1999

No. 36 (8)

Prano Mašiotas portretas. Dail. Adomas Varnas.

Pranui Mašiotui — 135

HABIL. DR. ALGIRDAS AŽUBALIS

Šiais metais pažymime Prano Mašiotas gimimo 135-ąsias metines. Pranas Mašiotas Lietuvos skaitancijai visuomenei žinomas kaip vaikų rašytojas. Prasidėjus Lietuvos atgimimui, jis pristatytas Lietuvai, kaip vienas lietuvių tautinio atgimimo XIX a. pabaigoje — XX a. pradžioje veikėjų ir pedagogas — matematikas. Tačiau Mašiotas, kaip pedagogas — matematiko, veikla kol kas pristatyta tik labai bendrais bruožais.

Trumpai apžvelgsime jo biografiją. Pedagogas, vaikų rašytojas, kultūros veikėjas Pranas Mašiotas gimė 1863.12.19 dabartinio Vilkaviškio raj. Pustelninkų k. 1883 m. jis baigė Marijampolės gimnaziją, 1887 m. — Maskvos universiteto matematikos fakultetą. Kaip lietuvis ir katalikas pagal represinius spaudos draudimo meto įstatymus P. Mašiotas darbo Lietuvoje negavo. 1887-1889 m. dirbo finansų įstaigoje Lomžoje (Lenkija), 1889-1891 m. — Rygos mokslo apygardos kanceliarijoje. 1891-1915 m. P. Mašiotas dėstė matematiką Rygos vokiečių realinėje gimnazijoje, 1915-1918 m. buvo Voronežo lietuvių gimnazijos direktorius. 1918 m. jis grįžo į Lietuvą, 1919-1923 m. buvo švietimo viceministras, 1923-1929 m. — Klaipėdos Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazijos direktorius.

Dirbdamas Rygoje, P. Mašiotas suorganizavo lietuvių scenos mėgėjų draugiją „Kanklės“ (1904), švietimo draugiją „Žvaigždė“ (1906), kuri steigė ir išlaikė lietuviškas pradžines mokyklas. Voroneže P. Mašiotas dirbo lietuvių draugijoje nukentėjusiems dėl karo šelpiti. Ašakos, Pranio Ašakaicio, Čiabuio, Dvylio, Niekatauškos, Rygiečio ir kt. slapyvardžiais bendradarbiavo periodinėje lietuviškoje spaudoje „Aušroje“, „Varpe“, „Rygos garse“, „Lietuvoje“, „Švietimo darbe“, „Lietuvos mokyklose“, „Gimtojoje kalboje“. Straipsniuose rašė lietuvių švietimo organizavimo, pedagogikos ir jos istorijos, mokyklos metodikų, etnografijos, kalbos kultūros, terminijos kurimo ir norminimo klausimais. Straipsniuose propagavo pozityvizmo filosofijos idėjas, smerkė gyvenamojo

meto socialines buitines neigiamas (lietuvių nutautėjimą, tamsumą, girtuokliavimą ir kt.).

P. Mašiotas parengė ir išleido apie 150 knygų vaikams (iš jų apie 30 — originalios, kitos — sulietuvinti žymiausių vokiečių, rusų, anglų ir kt. tautų vaikų rašytojų kūriniai). Savo mokslo populiarinimo knygelėse P. Mašiotas akcentuoja gyvenamosios aplinkos pažinimo klausimus, supažindina su geografijos, žemės, jos mokslo istorijos klausimais, aukština darbą, kaip žmonijos egzistencijos, progreso ir civilizacijos pamatą. P. Mašiotas kelionių aprašymų knygelėse poetizuojama Lietuvos gamta, pateikiama geografijos, istorijos ir etnografijos žinių. Savo atsiminimų knygose P. Mašiotas pateikė lietuvių nacionalinio judėjimo, kovų prieš carizmą, kaimo buitį vaizdą.

1940 m. P. Mašiotas „išvaduotojų“ išvaromas iš buto, nes jis buvo prie pat Kauno NKVD, kuri nemėgo savo darbų liudininkų, būstinės. Persikelia gyventi į sūnaus vasarnamį Kačerginėje. Patiria ir dar didesnę smūgį: i Rusiją buvo ištremta dukra Marija su žentu Juozu Urbšiu, paskutiniu nepriklausomos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministru. Tai pagreitino P. Mašiotas mirtį. Jis mirė Kačerginėje 1940.09.14.

P. Mašiotas matematiko — pedagogo, veikla

1904 m. buvo panaikintas 40 metų trukęs lietuviškos spaudos draudimas. Imta steigti lietuviškas pradžines mokyklas (jos buvo privacios, išlaikomos „Žiburio“, „Saulės“, „Ryto“, „Žvaigždės“ ir kt. lietuvių kultūros ir švietimo draugijų), valdinių mokyklų pirmame skyriuje, jei dauguma vaikų buvo lietuviai ir mokytojas moko lietuviškai, buvo galima visus dalykus mokyti lietuvių kalba. Todėl tam prireikė lietuviškų vadovėlių ir uždavinių. Pradžioje, neturint konkrečių mokyklos programų, imta rengti lietuviškai pradžinei mokyklai arba mokyklai valdiškoje mokykloje ir orientuojantis pagal jos programą aritmetikos vadovėlius. „Dar 1904 metais ar 1905 m. pradžioje, — rašo savo au-

tobiografijoje P. Mašiotas, — buvau gavęs iš Vilniaus, iš Jablonskio gana griežtą laišką, kad aš būtinai ir skubiai turis parašyti aritmetikos vadovėlį pradžios mokyklai. Paprakaitavęs artimiausias vasaros atostogas, parašiau „Aritmetikos uždavinyno pradėdamajai mokyklai“ I dalį ir išsiunčiau į Vilnių. Paprakaitavęs kitas vasaros atostogas, turėjau ir II dalį“. 1906 m. I dalis Vilniuje, o II dalis Rygoje jau buvo išspausdintos. Jos greitai paplito Lietuvos privačiose, draugijų išlaikomose mokyklose, o taip pat ir valdiškose, kur buvo mokoma lietuviškai. Pirmoji P. Mašiotas uždavinyno dalis nuo 1913 m. buvo išleista 13 kartų (iki 1935 m.), o antrosios paskutinis IX leidimas išėjo 1931 m. Abi knygos nuolat buvo tobulinamos, taisomos. 1937-1938 m. jos, pertvarkytos pagal naują programą, buvo išleistos kaip keturi uždavinynai I, II, III ir IV skyriams.

P. Mašiotas išskiria 4 aritmetikos mokyklos koncentrus: „10“, „100“, „1000“ ir „Visokio didumo skaičiai“. Jau pirmajame koncentre mokoma visų keturių veiksmų, nuo reprodukcinių uždavinių greitai pereinama prie rekonstrukcinių ir variacinių (sudėtinių) pratimų ir uždavinių, įvedamos elementariosios lygtys, pateikiama ir kūrinių uždavinių. Kituose centruose visa tai plečiama. Daug dėmesio skiriama mintiniam skaičiavimui. Tobulindamas savo uždavinynus, P. Mašiotas vienas pirmųjų Lietuvoje įvedė metrinę matų sistemą, ėmė sieti matematikos mokymą su realiu gyvenimu, tekstiniuose uždaviniuose panaudodamas geografijos, istorijos, fizikos ir kt. mokomųjų dalykų žinias.

Aritmetikos mokyklos tobulinimui skirti 6 P. Mašiotas straipsniai prieškarinės nepriklausomos Lietuvos pedagoginėje periodinėje spaudoje. Aptardamas aritmetikos mokyklos problemas gimnazijų ir progimnazijų pirmosiose klasėse, jis rašo: „Atsiverskime mūsų uždavinyno skyrių sudėtiniais matiniams skaičiams. Tenai rasime tokių skaičių, kaip antai: 3 pūdai 17 sv. 21 lot. 1 zol. 91 dolia. Vargu kam teko praktikoje su tokiais

skaičiais susidurti. Jis yra prasimanytas, kad besipainiodami tokiuose skaičiuose, mokiniai geriau įgustų veikti keturis veiksmus su sudėtiniais matiniais skaičiais. Manau, kad šis argumentas per silpnas pateisinti tradicinei tendencijai pramanyti mokiniams kuo painiausių pinklių“. Siūlo atsisakyti periodinių trupmenų mokymo, perkelti jas į algebros kursą, prie progresijų, kritikuoja negyvenimiškus uždavinius citatoje minimoje tuomet nepriklausomybės pradžioje vartotame P. Bugailiško uždavinynuose, kopijuojančiame carinės Rusijos atitinkamus uždavinius. Siūlo jau aritmetikoje vartoti lygčių metodą.

Nepriklausomybės pradžioje aritmetikos mokyklos metodikoje buvo daug diskutuojama trupmenų mokymo metodikos klausimu. Du svarius straipsnius šia tema paskelbė ir P. Mašiotas. Pirmajame jis pabrėžė, kad „[...] trupmenų daugybos ir dalybos prasmė ir taisyklės [...] gaunamos dviem keliais: einant iš tų veiksmų apibrėžimo ir einant iš uždavinių“. Pirmą būdą jis visai pagrįstai laiko netinkamu, nes vaikams galima įteigti, kad trupmena yra skaičius, trupmenoms tinka tie patys veiksmas, bet vaikas tik patikės, o ne įsitikins, todėl rekomenduoja antrą būdą: „[...] sprendžiamas vienvieksmis uždavinys [...] tuo būdu, koks vaikui įmanomas. Išsprendus eilę tokių uždavinių, klausime, kurio veiksmu tie uždaviniai būtų sprendžiami, jei trupmenų vietoje būtų jame sveikieji skaičiai [...] Paskui žiūrime, kas daroma su trupmenomis, tiksliau su jų skaitikliais ir vardikliais [...] pasitebima ir formuluojama veiksmo taisyklė. Kitame straipsnyje P. Mašiotas pradinėje mokykloje siūlo po „Šimto“ koncentro nagrinėti paprastąsias trupmenas su vardikliais 2,3,4,6, jų sudėtį, atimtį ir daugybą bei dalybą iš natūraliojo skaičiaus. Po „Tūkstantčio“ koncentro — nagrinėti paprastąsias trupmenas su vardikliais iki 12-15, veiksmams atliekami tie patys. Po to nagrinėti dešimtaines trupmenas, neperžengiant 0.01 ribos, veiksmams — tie patys, kaip ir su paprastosiomis trupmenomis.

P. Mašiotas pirmasis aritmetikos mokyklos lietuviškoje mokykloje metodikoje pasiskė apie apytikslio skaičiavimo metodų tobulinimą.

Algebros uždavinynai

Pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje P. Mašiotas išleido ir du algebros uždavinynus. Pagal tuo metu įprastus aukštus reikalavimus mokinių žinių kokybei uždaviniai juose — nelengvi. Uždavinynuose buvo tuo metu didelių metodinių naujovių: funkcijos, jų „grafikos“, simbolis $f(x)$, ribos sąvoka ir simbolika, funkcijų tolydumas, išvestinės, tikimybės sąvoka. P. Mašiotas ištikimas ir matematikos mokyklos susiejimo su realiu gyvenimu principui. I uždavinyno dalyje randame ir Lietuvos gyventojų skaičiaus kitimo nuo 1915 m. lentelę, ir lenteles — uždavinius, kuriuose prašoma apskaičiuoti

kai kurių Lietuvos apskričių ir didžiausių miestų gyventojų tankumą. Kitose lentelėse duoti Lietuvos pasėlių plotai ir derlius, reikia rasti vidutinį įvairių kultūrų derlingumą skirtingais metais. II dalies progresijų skyriuje randame uždavinį apie laisvą kūrų kritimą, istorinio pobūdžio uždavinį apie šachmatų išradimą, apie kalvį, užsipašiusį iš karaliaus už pakaustytą arkli „nedidelio“ užmokesčio: sunaudojo 16 vinių, už pirmą vinių — 1 moneta, už antrą — 3 monetas, už trečią — 9 ir t.t. P. Mašiotas uždavinynuose realizuoja ir savo mintis, pareikštas straipsniuose: apie grafinį uždavinių sprendimą geometrinę algebros lygybių interpretavimą.

P. Mašiotas paskelbė pirmuosius lietuviškus straipsnius apie algebros mokymą. Pirmajame straipsnyje jis analizavo grafinį uždavinių sprendimą. Kitame tvirtinama, kad viso matematikos kurso cementuojanti jėga — skaičiaus sąvoka. Rekomenduojama įvesti trupmenas — kaip „neatiktos dalybos“ rezultata; neigiamuosius skaičius — kaip atimties $a - b$, kai $a < b$, rezultata; iracionaliuosius skaičius — kaip šaknų traukimo rezultata; menamuosius skaičius — per proporciją $1 : i = i : -1$. Pateikiama įdomių istorinių faktų: Europoje dar XVII a. neigiamieji skaičiai vadinti „numeri absurdi“, „nombres faux“. Nu-statyti taisyklės keturiems veiksmams su trupmenomis turėjo būti nelengvas darbas, nes ligi šiol dar vokiečiai, patekę į painią situaciją, sakosi į trumpmenas „ibrides“. Poroje straipsnių P. Mašiotas aptaria lygtių sprendimo mokymą: viename kritikuoja algebros vadovėlius už tai, kad juose per anksti įvedami formalūs apibrėžimai, mokant lygtių, užuot daug ką paaiškinus konkrečiais pavyzdžiais, o kitame aptaria lygtių šaknų praradimą ir pašalinį atsiradimą, rekomenduoja šį klausimą imti nagrinėti tik iš mokslo sprendimo kvadratinės lygties.

Aptardamas nepriklausomybės pradžioje vartotus Lietuvos gimnazijose L. Daukšos ir M. Bagdono parengtus bei rusišką N. Šapošnikovo ir N. Valcovo uždavinynus, P. Mašiotas kritikavo du pirmuosius, kurie yra atitinkamų rusiškų uždavinynų kompiliacijos rezultatas: „Jei visi yra atsiradę ne visai sveikose sąlygose [...] Tuomet Rusų aukštesniosiose mokyklose [...] dažnai mokslas būdavo be reikalo sunkinamas, ypač iš matematikos. Tatai būdavo daroma dėl sunkaus konkurso į aukštąsias visokios technikos mokyklas [...], mokytojai taikydavosi prie konkursinių egzaminų keistumų, o tų keistumų egzaminatoriai [...] prasimandavo tokių, kad juos į anekdotus dėdavo [...] Ir rusai [...] buvo sukėlę protestą prieš tokios rūšies uždavinius“. Straipsnyje pateikiama keletas tokių dogmatiškų, painių uždavinių ir daromas išvada: „Kas nori patarnauti matematikai mūsų aukštesniosiose mokyklose, tegu paieško užsieniuose modernesnių uždavinynų“.

(Nukelta į 2 psl.)

BALYS AUGINAS

AISČIŲ DVASIA

Baladė

— Išskobto medžio karnoj,
Pakastas prie senkapių tako,
Nekantriai jis laukia
Vidunakčio —

— Surinka pabudęs apuokas
Išsprūdęs padangėn,
Pamišęs šikšnosparnis
Vanoja sparnais
Pilnatis nutukusį Žandą —

— Juodžemio kauburių
Jis nužeria rieškutėmis —
Ir iš susivėlusiu garbanų
Išpurto medžio dulkes —
Ir jo plaukai žvilga —
Kaip laukinės liepos medus —
Tik akių aklose olose —
Tamsi amžių gėlmė —

— Iš atvėsusio
Vaikystės ugniakuro
Pirstais išsikapsto
Seniai mirusių dienų žarijas.
Prikeltos, jos nubunda:
Sužyra praeitim —

— Ir eina jis be šešelio —
(Kaip užgesusi vaško žvakė)
Žolė nubėga, nudeginta pėdų —
Drebulė bejėgiai nuleidžia rankas.
Ant kupsto miršta kormis:
Jam plyšta širdis.
Ir prie mano lovos Laikrodį trenkia stabas —
Laikas įreminas sapną
Į kadaise sudužusį
Veidroдій —

— Rusinčių smalių dūmuose —
Šviesiaplaukė aischio dvasia:
Veidas — pavargusio vėjo spalvos.
Ji verkia. Tyliai. Kaip vaikas.
(Paklydęs, nuskriaustas, neišklausytas) —
Gėla žemėtuos skruostuos,
Ir ašary šerkšna
Šarmoja mano širdį —

Su mano pirmuoju šnabždėjimu,
Ji tirpsta — lyg violetinis sniegas —
Kaip grimzanti valtis,
Paliekanti pėdsaką:
Sudrumstą tikrovės tekme,
Virpantį tolimų dimencijų aidą,
Būties ir nebūties rūką,
Iš Anapilio atsineštą ilgę,
Atkastą kapo paslaptį —

Jis mano pasąmonės liūnu
Brenda klidėjime nužudytas
Žodžiais:
Senolių miegančių smiltį
Sujudinau kaip potvynio vilnį!
— Ar užsidegs laukimo spindulys?
— Ar išsižiebs gyvenimo aušra?
— Ar mano žemė prisikels iš sapno?

Už lango kosėdama vaikšto dulkina realybė:
Ir mane prikelia
Šarmotom akim vasario rytas —

ANGELAI UŽ GROTŲ

Sukaustę geležim, už grotų
Jie laiko angelus mažus,
Kad laisvė dangiška kraujuotų,
Ir širdys jų sudžiūtų į medžius,
Kurie žiedams nebedainuotų
Ir negimdėtų žemei pumpurų —

Vergijoj angelai už grotų
Vis ilgis saulės žiburių —
Jie dieviška kantrybe laukia,
Kad pagaliau ir jiems užgrotų
Trimitai

Laisvės
Vyturių ! —

Nuotr. Ričardo Šileikos.

Arbatinukas ir politika

Kartais užaina ūpas rašyti apie daiktus ir žmones, nei kiek nesigilinant į jų esmę. Truputį pažaisti paviršiumi. Anot Radausko, vos paliesti. Šalia pabūti. Pasitraukti. Ir viskas.

Ak, daiktai ir žmonės. Vieni ir antri jautrus. Gerą daiktą išigijęs, privalai jį tausoti, gerbti, naudoti išmintingai. Žinoma, tik nesielgti taip, kaip aš dabar su tuo tamsiai mėlynu apvaliniu arbatinuku, vardu Ultima. Anądien jį padovanojo dukrė Teresė. Sako, kai užverda vanduo, švilpia, ir aš, įsikniaubęs į kokią tekstą niekad neprazioposiu virtuvėje verdančio vandens. Puik! Labai aciū.

Deja, lig šiol šį nepaprastai gražų daiktą laikau kaip puosmeną. Negi jam vieta ant įkaitusio viryklės žiedo? Nel be to, jo paviršiaus masliai mėlyna glazūra labai tinka prie Salvador Dali paveikslų gelsvų rusvų spalvų. Žodžiu, estetika paneigia norą normaliai džiaugtis daikto funkcijomis. Teisus buvo Thomas Mann, savo romanuose teigęs, jog meilė grožiui žudo gyvenimą.

Nėra žmogaus, nepasigailstancio žmonių. Šį sakinį iš pradžių parašiau: nėra žmogaus, kurio netrauktų kiti žmonės. Nežinau, kuri versija tiksliau nusako mintį, kad bet kokioje vienvietėje rusena socialumo liepsnelė. Tai turbūt pats seniausias trizmas.

Tai gi žmonių traukos veikiamas, sausio 3 d. (šeštadienį) atsidūriau Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje, kur prasidėjo Lietuvos fronto bičiulių politinių studijų savaitgalis. Apie politiką nedaug tenusimanau. Prisipažinsiu, su ja susijusių veiklų (jie visada yra per stambūs) neskaitau. Tiesiog tam nėra laiko, turint po ranka keliolika tinkamų neperskirtų poezijos rinkinių ir beletristikos tomų. Politiką perleidžiu ja nuosirdžiai be 'domintiems' individams. Protams. Ji gyvenime reikalinga, kaip, sakykime, šokių mėgstantiems lankstūs posūkiai, ritmingi žingsniai. Vis neužmirštu seno šlagerio: „Mes šokame fokstrota, jau nuoliai ir seni, nevargindami proto, mes šokame visi“.

Ten, salėje, niekas nešoko. Vyko rimtos, protingos svar-

stybos. Kas ypatinga: į šį renginį atskrido Lietuvos Užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas ir Seimo narys Algirdas Patackas, Krikščionių demokratų partijos pirmininkas. Taip pat Lietuvos ambasadorius Pietų Amerikai Vytautas Dambrava ir Lietuvos ambasadorius Washington, D.C., Stasys Sakalauskas. Dar ir svečias iš San Francisco Vytautas Šliūpas. Dalyvavo ir mūsų kultūros tvirtovė, poetas Bernardas Brazdžionis.

Kaip bežiūrėtum, šie asmenys LFB Los Angeles samburio 32-ąsias politines studijas apgaubė nepriklausomos Lietuvos valstybinių problemų reikšmės nimbu. Atseit, štai mes, saulėtos Kalifornijos lietuviai, sielojamės dėl to, kas vyko, vyksta ir kas bus lietuvijoje Lietuvoje. Neironizuojant poeto minties, Lietuvą mylėjome ir mylime iš tolo. Ir šioji meilė niekad neprapuola.

Politikavimui būtina gera iškalba. Šešpnyras tvirtino, jog komedijos sceninė sėkmė priklauso nuo žiūrovų gebėjimo išgirsti tai, kas sakoma. Kadangi politikuojantys irgi šneka auditorijai, genijaus pastaba tinka ir jiems. Truks plis, turi jie kalbėti aiškiai. Jei jų balsai nėra stiprūs, mikrofoną turi laikyti prie burnos. Nesukubėti. Nešnabždėti dvasioms. Juk salėje gera dalis klausytojų — ne Saudargo, ne Patacko amžiaus žmonės. Kur kas vyresni, su apsilpusia girdėjimo speka. Turiu omenį ir save patį. Groucho Marx yra pasakęs: geriausias girdos aparatas vyrui yra dėmesinga žmona. O kai tokios esybės šalia nėra, tai kas tada? Todėl ir emiau kalbėtojams rašyti pažymius už retorinius sugebėjimus. Būtent:

Algirdui Saudargui daviau ketvertuką. Stambus, malonaus veido vyras, skeidžiantis geravaliu valstybininko šilumą, kuri sklido ir iš jo balso. Kartais stokojo sąlycio su mikrofonu.

Algirdui Patackui — trejetas. Ne viską išgirdau, nes kalbėjo greitakalbe, neaiškiai, padrikai, kartais pritildamas. Juozas Kojelis nusipelnė tvirto ketveto. Kiekvieną žodį išgirdau, supratau. Gal tik truputį trinkdė jam būdinga nuolankumo povyza. Per ilgą

JONAS DĖDINAS

TĖVIŠKĖS MEDŽIAI IR ŠULINYS

I

*Visi tėviškės medžiai
gyvi ir sienojai,
pušų ir eglių viršūnės,
kuriose vėjas ir
varnos dejavo
žiemos vakarais,
ir šulinio šaltas vanduo
su kelmiais ir kamienais
kalnelyje užkasti
raudono molio duobėj
kaip vario karste.*

II

*Užkapojo juos
melioratorių
kastuvais plačiais,
kaip kazokai
Kražių skerdyne
besimeldžiančius
prieš šimtą metų
caro laikais.*

III

*O taip neseniai,
kada gelžpadžiais
drebino žemę,
jūs patys žiūrėjot
kai tokie pat nekalti
kaip ir jūs
pamiškėje
sukrito į duobę iškasę
lyg stumiami rudenį lapai
ir užvertę juos
kaip ražieną
žemė juoda,
liko tik baltų kalkių
dėmė.*

IV

*Karštą vasaros dieną
įkaitę kojos grimsta
šulinio sienom.
Gaivinantis vanduo
kalba tyliai
lyg vėjas gluosniuose.
Vėsu ir gaiuu,
stora žemės pluta,
medžių šakos
virš mano galvos.
Tik kartais,
nors ir žemėj giliai,
girdi Prūsijos
kryžuočių šauksmus,
o ne — rusų
patrankų trenksmus.*

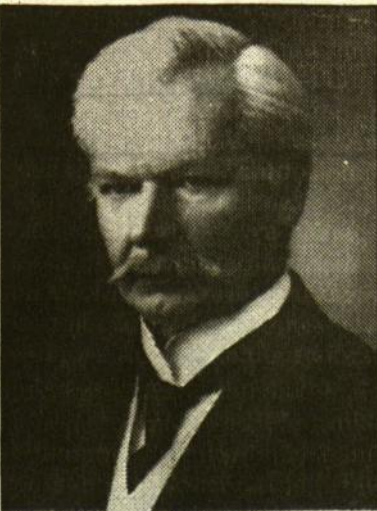
referatą apie Gestapo žiaurumą skaičiusiam V. Šliūpiui trejetukas su pliusu. Angelei Nelsienei penketas. Jai net nereikia mikrofono: ji šneka ir akimis. Gediminui Leškiui ketvertas su minusu. Algiiui Raulinaičiui dvejetas. Tyliai šiušenančiu balsu kažką jis skaitė tik sau. Nei vieno sakinio, net ir labai stengdamasis, nesupratau.

Bernardui Brazdžionui — penketukas su pliusu. Jo iškalba tebeklesti. Aiški, skambi, sminganti. Kitose sesijose nedalyvavau. Sekmadienį juk įvyko 33-iasis Super Bowl! Vytauto Dambravos ištraukėlę išgirdau per lietuvių radiją. Jautrus kalbėtojas, gebas pasakyti auditorijai tai, ko ji laukia. Aplodismentai.

Pranas Visvydas

Pranui Mašiotui — 135

Atkelta iš 1 psl.

Pranas Mašiotas.

Pirmasis geometrijos uždavinynas

Pirmasis nepriklausomoje Lietuvoje išleistas geometrijos uždavinynas buvo parašytas P. Mašiot. Uždavinynas buvo skirtas visam — planimetrijos ir stereometrijos kursui. Kiekvienai temai skirti uždaviniai jame paprastai suskirstyti į 4 skyrelius: a) „išrodyti teoremas“; b) „rasti geometrinės vietas“; c) „uždaviniai brėžti“; d) „uždaviniai skaičiuoti“. „Erdvės geometrijai“ skirtose dalyje — daugiausia tik skaičiavimo uždaviniai. Vieno uždavinio pavyzdys: „Koki žemės plotą gal matyti lakstytojas, pakilęs nuo žemės paviršiaus / kilometru? (Žemė laikome rutuliu, jos spindulį = R)“. Taigi uždaviniai uždavinynne gana rimti.

Kaip ir algebros, geometrijos mokymo klausimais lietuviškoje pedagoginėje periodinėje spaudoje pirmas ėmė rašyti P. Mašiotas. Pirmame savo straipsnyje jis pateiktas vadovėlyje „Tiesioji, kuri statmena su dviem plokštumos tiesiosiomis ju susikirtimo taške, yra statmena su bet kuria tiesiąja, einančia toje pat plokštumoje per tą patį tašką“ ir „Tiesioji, kuri statmena su pasvirusios projekcija plokštumoje, yra statmena ir su pačia pasvirusia“ irodymą analizės metodu. Kitame straipsnyje teigiama: „Geometrija labiau už

kurį kitą dalyką [...], dėstoma mokykloje, tinka vaizduoti, kaip auga atitrauktinio mokslo ar jo šakos rūmai — kaip, išėjus iš tam tikro aksiomų ir postulatų skaičiaus, susidaro visa eilė teoremų, kaip jos darosi vis sudėtingesnės, [...], bendresnės [...], yra pavyzdžių, iš kurių galima betarpiškai matyti, kurios anksčiau išeitojo kurso teoremos yra vėliau eituojų teoremų atskirti atvejai (pvz., daugiakampio kampų sumos formulė tinka trikampio, keturkampio kampų sumai išskaičiuoti [...]). Bet pravartu gal būtų padaryti ir dabar Rašytojų sąjungos savitraštyje *Literatūra ir menas* dirbanciam poetui Paulinai Žemgulytei. Savo eileraščių knygoje ir publicistikoje ji garsina I. Simonaitytę ir Mąžą Lietuvą.

IEVOS SIMONAITYTĖS PREMIJA

Iš Klaipėdos rajono Agluonėnų seniūnijos ir akcinės bendrovės „Keramika“ lešų jau treči metai skiriama iš šio krašto kilusios rašytojos Ievos Simonaitytės premija. Šį kartą ji paskirta taip pat Mąžai Lietuvoje gimusiai, o dabar Rašytojų sąjungos savitraštyje *Literatūra ir menas* dirbanciam poetui Paulinai Žemgulytei. Savo eileraščių knygoje ir publicistikoje ji garsina I. Simonaitytę ir Mąžą Lietuvą.

Anksčiau I. Simonaitytės premiją gavo žurnalistas V. Rimavičius ir tautodailininkas V. Majoras už I. Simonaitytės skulptūrą, pastatytą jos gimtajame Vanagų kaime.

dauga duoda staciakampio plotą. Taigi, Ptolomėjo teorema pasako, kad plotas keturkampio, kurio kraštinės yra įbrėžtojo keturkampio įstrižainės, yra lygus sumai plotų staciakampių, nubrėžtų iš priešingų jo kraštinių. Ir Pitagoro teorema kalba apie lygumą vieno keturkampio ploto kitų dviejų keturkampių plotų sumai, tik tuo atveju, kada tie keturkampiai yra kvadratai.

Taip reiškiant tas dvi teoremas reikia sutikti, kad tarp Pitagoro ir Ptolomėjo teoremų iš tikrųjų yra ryšys, privaloma bendrai teoremai ir jos atskiram atvejui“.

Dar viename savo straipsnyje P. Mašiotas analizuoja, kaip reikia palengvinti geometrijos kursą, nes „[...] nepavykusios pirmosios pamokos dažnai įvaro mokinį į nusiminimą, atbaido nuo paties dalyko, ir ilgai trunka paskui, iki jis vėl atsigauna [...] Geometrijos pamokose [...] tokių negiamų rezultatų duoda staugus, neparuošus mokinių, teoremos atsiradimas ir nežinia iš kur išdygęs jos įrodymas“. P. Mašiotas, norėdamas įrodyti teorema: „Trikampyje prieš didesnę kraštinę guli didesnis kampas“, P. Mašiotas samprotauja taip. Imamas lygiašonis trikampis ABC. Prisimenama, kad jo kampas A lygus kampui C (kampai prie pagrindo). Po to klausiamas, kaip būtų, jei šoninės kraštinės nebūtų lygios. Ilginama kraštinė AB iki taško A1 ir stebima, kas darysis su kampais A ir C. Mokiniai lengvai pastebi, kad kampas C padidės, kampas A sumažės. Šis pastebėjimas patikslinamas tikslesniu įrodymu, kuris yra pateiktas vadovėlyje. P. Mašiotas teigia, kad „[...] reikėtų panašiai elgtis kur tik galima, rūpintis, kad brėžinys teoremai įrodyt susidarytų [...] motyvuotu keliu“. Toliau P. Mašiotas aptarinėja pagrindinius „brėžiamuosius uždavinius“, parodo jų reikšmę gilesniam geometrijos, įrodymų supratimui.

Mašiotas pristatė ir trigonometriją

Pirmuosius lietuviškus trigonometrijos vadovėlius vienu metu nepriklausomai vienas nuo kito išleido du autoriai: A. Jakštas - Dambrauskas ir P. Mašiotas. Pastarojo vadovėlio sukūrimo istorija gana įdomi. „Voroneže, karui baigiantis iš [...] Jablonskio gavau įtikinamą patarimą imtis rašyt vadovėlių aukštesniajai mokyklai. „Trigonometrijos“ pradžia jau galėjau skaičiuoti jam vagone, keliaujant iš Voronežo į Vilnių. Vilnių tą vadovėlį baigiau [...] ir emiaus kitų rašyt. Ypač sparciai ėjo darbas, kai bolševikai, paskui lenkai sudarė čionai tokias sąlygas, kad baisu būdavo nosį iš namų iškišt“.

1919 m. pasirodė P. Mašiot trigonometrijos vadovėlio ir uždavinyno atskiri leidimai, 1923 m. šios knygos sujungtos į vieną, 1929 m. išėjo dar vienas bendras šių knygų leidimas, o 1936 m. — sūnaus, taip pat matematikos mokytojo Jono Mašiot papildytas IV vadovėlio leidimas. P. Mašiotas savo vadovėlyje įvedė 4 pagrindines trigonometrinės funkcijas, o sekantį ir kosekantą gavo kaip išvestines iš pagrindinių funkcijų. Įrodymuose daug kur naudojo trigonometrinės linijas. Nevartojo koordinacių, analizuodamas trigonometrinių funkcijų kitimą, rėmėsi grafikais, tačiau juos vadino diagramomis, ku-

rias braižė ne koordinacių sistemoje, o x-sų ašyje, siejamoje su skrituliu. Kovordinacių sistemos įvedimas — svarbiausias J. Mašiot atlikęs vadovėlio papildymas. Vadovėlio pabaigoje pateikta nemaža žinių iš trigonometrijos istorijos.

Algebros ir trigonometrijos mokymas neįmanomas be matematinių lentelių (logaritmų, trigonometrinių funkcijų ir kt.) Tad Mašiotas parengė ir išleido J. Przevalskio penkiaženklį matematinių lentelių rinkinį, kur įdėjo išsamų straipsnį apie logaritmų sukūrimo istoriją.

1919 m. pasirodė P. Mašiot „Žemiosios matematikos istorija“. Joje apžvelgiama elementariosios („žemosios“) matematikos istorija nuo skaičiavimo sistemų užuomazgų iki XVIII a. pabaigos. Knyga neprarado savo reikšmės ir aktualumo. P. Mašiotas, rašydamas šią knygą, naudojosi klasikiniu darbu — M. Kantoro 4 dalių „Matematikos istorijos paskaitomis“, pateikė daug dar ir dabar mažai žinomų detalių. Straipsnyje „Iš kur kilę mūsų užrašomoji skaičiuotė ir skaičiavimo taisyklės“ jis analizuoja indų ir graikų skaičiavimo sistemas, graikų ir romėnų abaką. Spėja, kad europiečiai, naudodamiesi abaku, patys atrado pozicinę skaičiavimo sistemą, o ne iš indų perėmė, kaip tvirtina kiti.

Mašiotas neidealizavo savo vadovėlių: „Visos knygos buvo ruošiamos labai skubotai — vienos norėta išleisti dar Kałėdoms, kitos bent vasaros atostogoms. Tai yra bado vadovėliai; jie buvo ruošiami užkišti spragai, kuri nervino mokytojus. Jie negali būti tokie, kokių reikalaujama normaliniu laiku“.

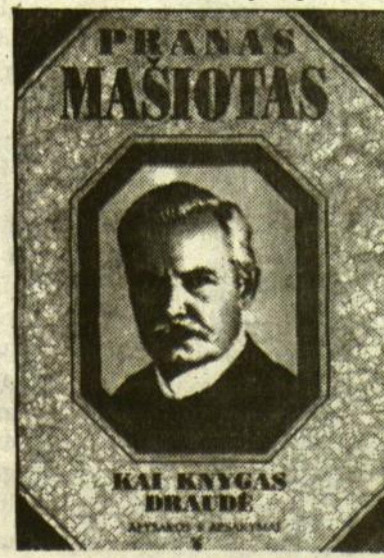
Išvados

1. P. Mašiotas buvo pirmasis lietuvis matematikas, įsijungęs į matematikos vadovėlių rašymą lietuviškai pradinėi mokyklai, vos atgavus spaudą XX a. pradžioje, ir vienas pirmųjų, parašiusių vadovėlius bei uždavinyne lietuviškai gimnazijai, vos atkūrus nepriklausomybę XX a. III dešimtmetyje.

Vadovėliuose ir uždavinyuose P. Mašiotas ne visada išvengė trūkumų, būdingų kitiems to laikotarpio vadovėliams. Tačiau kai kur P. Mašiotas pasirodė esąs įžvalgesnis už kitus to meto vadovėlių autorius (funkcijos sąvokos įvedimas algebroje, pagrindinių trigonometrinių funkcijų išskyrimas, eilės šiuolaikinių matematinių terminų pavartojimas ir t.t.).

3. Savo metodiniuose straipsniuose P. Mašiotas daugeliu klausimu lietuviškai pasisakė pirmas (grafinis lygčių sprendimas, apytikslis skaičiavimas, trupmenų mokykloje metodika, teoremų įrodymas analizės metodu ir t.t.).

4. Svarų įnašą P. Mašiotas įnešė ir į matematikos istorijos tyrinėjimą bei propagavimą Lietuvos mokykloje.

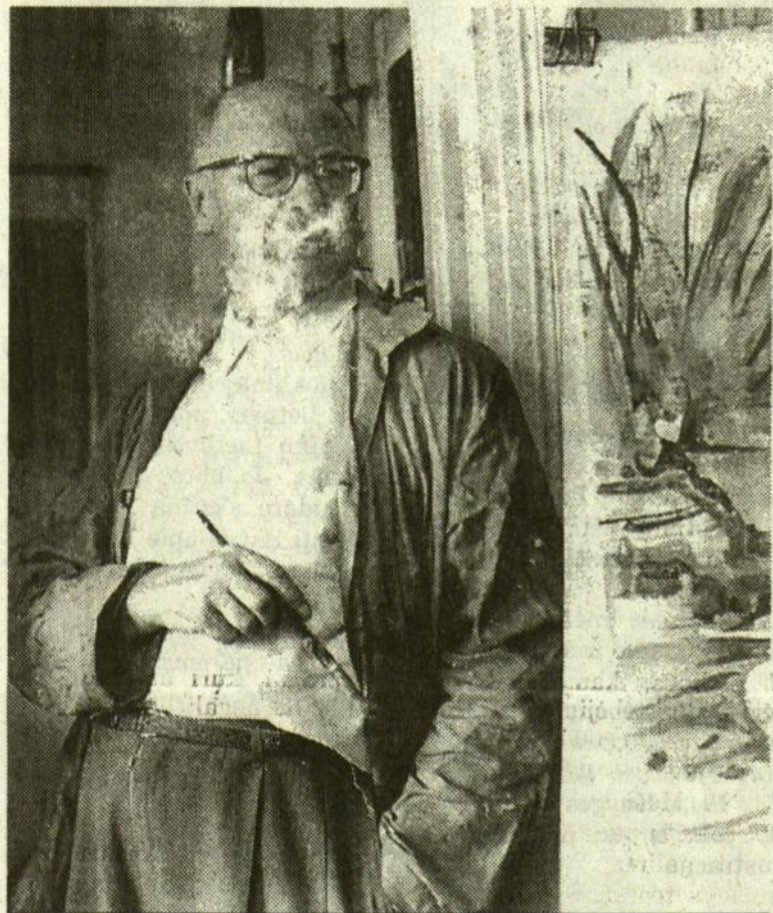
VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS PARODA ČIURLIONIO GALERIJOJE

Tradicinė Vasario 16-osios meno paroda buvo atidaryta Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, vasario 12 d. Ekspozicija skirta paminėti mirusių dailininkų, kurių kūrinių tebesama Čiurlionio galerijos fonduose. Parodos rengėjų komitetas — Algis Janušas, Magdalen Stankūnienė, Daiva Karužaitė, Aldona Jurkutė ir Halina Molėjienė, — kaip rašo Aldona Jurkutė parodos kataloge, „noredami paminėti, prisiminti ir priminti per paskutinius penkiasdešimt XX amžiaus metų vykusias parodas ir juose dalyvavusius menininkus, suruošė Galerijos kolekcijoje turimų dailininkų, jau nesančių mūsų tarpe, meno darbų parodą“.

Nors parodoje rodoma tik po vieną dailininko paveikslą, tačiau, žvelgiant ir į tą vieną,

atmintin metasi visas dailininko nueitas kūrybinis kelias bei jo paties asmenybė, kadaise buvusi tokia artima, ranka pasiekiamą. Liko darbai, „skleidžiantys šviesą, net ir patiems kūrėjams nesant mūsų tarpe“. Prisiminkime bent keletą jų.

Adomas Galdikas — impulsyvus gyvenime, saikingas ir lyriškas savo dailės darbuose, ypač Lietuvos krašto peizažuose: trobelės, pakelės kryžiai, medeliai. Parodoje eksponuotas paveikslas — iš paties vėliausio laikotarpio (paveikslas data nepažymėta), kada atsiskleidžia realistinio stiliaus, dailininkas pasuko abstraktumo link. Ar tai buvo pats brandžiausias Galdiko kūrybos etapas, daug kas suabejoja. Teisina dailininką akių susilpnėjimu senatvėje:

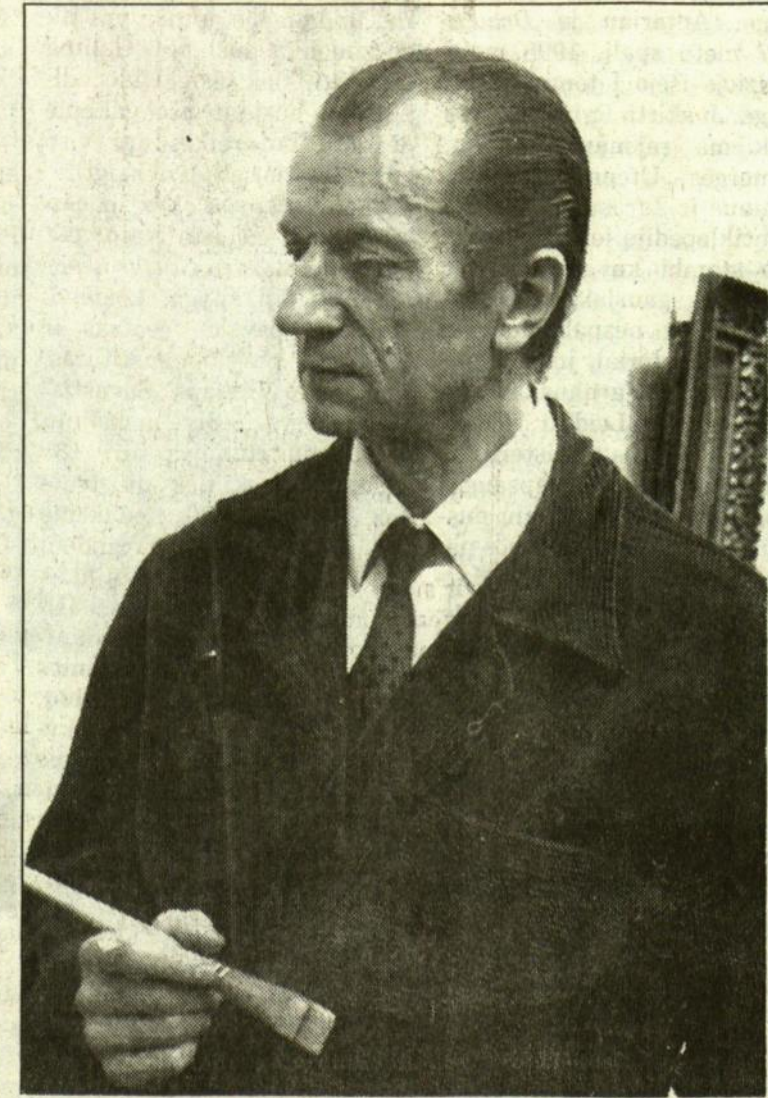

Dail. Adomas Galdikas. Nuotr. Vytauto Maželio

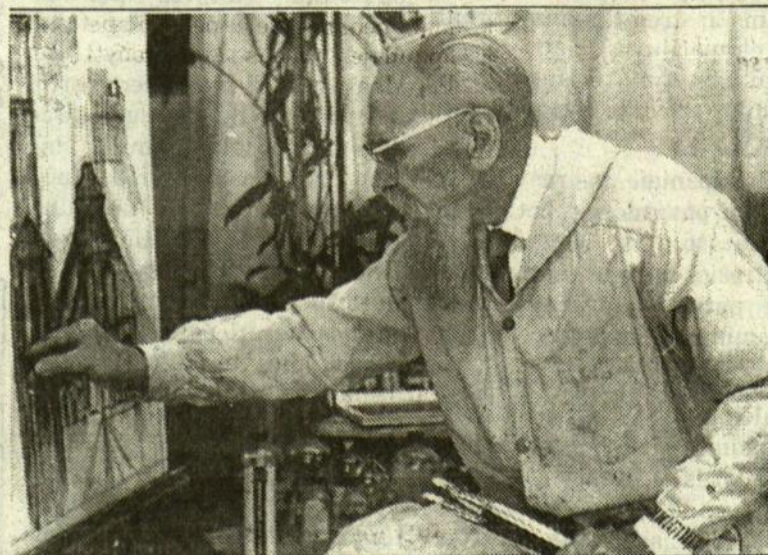

Dail. Vytautas K. Jonynas. Nuotr. Vytauto Maželio

„pakriko jo akys, ir jam teliko kurti abstrakcijas.“ Tačiau pažvelgus dar kartą į parodoje eksponuotą šios pakraipos darbą, krenta į akis nuostabus dailininko sugebėjimas abstrakčiais potėpiais išryškinti antrojo plano dimensijas, parodyti sodrių bei ryškių spalvų derinius, taiklų igudusio tapytojo braižą.

Dail. Vytautas Kasiulis.

Dail. Adomas Varnas.

Aleksandras Marčiulionis. „Šv. Pranciškus“.

Vytauto Kazimieras Jonynas — daugiarūšių sugebėjimų asmenybė. Jonynas ir organizatorius, ir dėstytojas, ir daugelio dailės technikų virtuožas. Jis grafikas, tapytojas, skulptorius, vitražistas, dekoratorius, išradingas ir novatoriškas dažnyčių interjero dizaineris, pašto ženklų kūrėjas tarptautinėje plotmėje, bene

pirmasis ėmęs medžio raižybos Lietuvoje. Jonynas — milžinas lietuvių dailėje ne vien savo menu, bet ir visuomenine veikla, kuri jau prašoko jo kartą ir reiškiasi gausių jo mokinių terpeje. Pažvelgus į parodoje eksponuotą Jonyno grafiką, taip ir norisi tarti, kad tokiu darbu Jonynas užsiminė tik laisvalaikį, kada atitrūkęs nuo visų išpairegojimų, jis galėjo atsipūsti, „pažaisdamas“ linijomis ir brūkštelėjimais drobės ar popieriaus lakšto diapazone. Ir kas tai per linijos! Ir kokie tai brūkštelėjimai! Vien grakštumas, vientisumas, užbaigtumas.

Vytautas Kasiulis. Mus stebina Vytauto Kasiulio stiliaus pastovumas. Jo darbus nelengva „sugrupuoti į „anks-tyvesniusius“ ir „vėlyvesniusius“. Ir vieni, ir antri stilistikos bei technikos požiriai ne daug skiriasi. Gal todėl nesunku atpažinti Kasiulio paveikslą iš pirmo žvilgsnio. Kasiulis atrado šį savo stilių, braiždamas metalinių pinigėlių balreljefus atbuliniu pieštuko galu. Susižavėjęs negatyvia pinigėlio nuospauda, jis pritaikė šią techniką savo tapybai ir su ja niekad nesiskyrė. Neaišku, kaip vertinti tokią dailininko kūrėjo laikyseną — ar tai pastovumas, ar įsisenėjimas? Kiekvieno atveju, Kasiulis yra Kasiulis. Jo kūryba žavimės pastoviai.

Bronius Murinas. Adomas Galdikas kartą pavadino Muriną spalvinistu. Toks jis liko visą gyvenimą. Murino kūryboje siuzetai kito labai nenuolat. Šiam dailininkui ir nereikėjo naujų, nematytų vaizdų. Jis tenkinosi pažįstamais peizažais, gėlių puokštėmis, draugų portretais. Kiekvienas šių siuzetų Murinui tarnavo kaip iššokis naujai spalvų derinimo harmonijai sukurti. Jis paisė ir namus. Tačiau ir namų sienos bei stogai tebuvo plotai ar erdvės, kurias reikėdavo užpildyti įvairiaspalvės paletės spindesiais. Juoda-balta reprodukcijoje Murino darba žūsta. Iš jų telieka griaučiai be gyvybės, be sielos. Už tai malonu pamatyti tikrą, jo paties ranka nutaptą, jo parinktų spalvų niuansais išvagotą „mūrininką“ paveikslą.

Aleksandro Marčiulionio skulptūros nereikia didelės erdvės. Dauguma jų nedidukės, vos keliolikos colių aukščio. Bet tų pačių darbų didelės, puslapinės reprodukcijos „eksponuojamos“ nemažos formos monografijos (tokios monografijos maketas jau paruoštas spaudai), kažkaip netikėtai išryškina tų „mažyčių“ skulptūrų monumentalumą. Pats dailininkas, prieš mirtį užmetęs akis į šio maketo puslapius, ištare: „Nejaugi aš visa tai padariau?“ Marčiulionio kūryba pasižymi tyliu išradingumu, formų plastiškumu, lakios vaizduotės žaismingumu, ryškiai atspindinčiu ir parodoje eksponuotame darbe apie keturius evangelistus (kataloge neteisingai pavadintame „Prieš aušrą“).

Viktoro Petravičiaus abstrakčių formų darbas „Kompozicija“ (1963) atstovauja jo septintojo dešimtmečio pradžioje vykusio eksperimentavimo ir naujų kelių ieškojimo laikotarpiui. Prie tame laikotarpyje sukurtų paveikslų stilistikos Petravičius niekad negrįžo. Jie netapo „petravičiškais“ kūrybos arketipais. Tai pereinančiosios stadijos laikinai sustatytos pakopos, ant kurių užsilipęs, dailininkas žvelgė į visai kitokios vizijos mirazus. Ta naujoji vizija buvo spalva juoda-balta grafi-

Smuikininkas Wilhelmas Čepinskis. Nuotr. Eltos

LIETUVOS MUZIKŲ PASIDIDŽIAVIMAS

Smuikininko Vilhelmo Čepinskio ir pianistės Guodos Gedvilaitės koncertas, vykęs sausio 26 d. Vilniuje, Nacionalinėje filharmonijoje, buvo didelė šventė ne tik klausytojams, bet ir patiems atlikėjams. Tikrai ne per kiekvieną koncertą ši salė būna tokia pilnutėlė, ir ne kiekvienas

muzikas susilaukia tiek plonimų ir gėlių.

Tarptautinių konkursų laureatai Vilhelmas Čepinskis ir Guoda Gedvilaitė, atliko Liudviko van Bethoveno, Johano Brams ir Richardo Štrauso sonatas smuikui ir fortepijonui, taip pat keletą kitų autorių kūrinių „bisui“.

Vilhelmui Čepinskiui kovo 19-ąją sukaks vos 22 metai, o jis — jau pripažintas pasaulio lyje. Buvo vadintas Lietuvos „vunderkindu“. Nuo 1991 m. smuikininkas mokėsi New York'e, garsiojoje Julliard muzikos mokykloje. Jam teko groti didžiausiose JAV, taip pat kitų kraštų salėse. V. Čepinskis yra įrašęs dvi kompaktines plokšteles.

Artimiausiuose smuikininko planuose — gastrolės Vokietijoje, Japonijoje, Prancūzijoje. Jis rengiasi ir 1999-ųjų metų Vilniaus festivaliui, kuriame kartu su Mūza Rubackyte, Davidu Geringu ir kitais žymiais muzikais atliks Šostakovičiaus bei Šuberto kūrinius. Didysis dirigentas lordas Yehudi Menuchin apie Vilhelmą Čepinskį yra pasakęs, jog tai — ne tik puikus virtuožas, bet ir labai aukštos kultūros smuikininkas.

Lietuvos muzikos akademijos magistrantė — profesorė Veronika Vitaitė mokinė Guoda Gedvilaitė šiuo metu moko si ir Frankfurto prie Maino aukštojoje muzikos mokykloje. Studijas jauna pianistė derina su koncertine veikla. Septynių tarptautinių konkursų laureatė Guoda Gedvilaitė yra koncertavusi Italijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Šiemet pianistė jau trečią kartą pakviesta dalyvauti prestižiniame „Meranofest“ vasaros festivalyje Italijoje. (Elta)

LIETUVIŠKA ELEKTRONINĖ KNYGA

Vilniuje pristatyta vieno tokstančio egzempliorių tiražu Olandijoje išleista pirmoji lietuviška elektroninė knyga *Lietuviškos knygos metai*. Ši knyga skirta Martyno Mažvydo *Katekizmo* 450-sioms metinėms.

Lietuvių, anglų ir vokiečių kalba kompaktinės plokštelės pavidalu išleistoje knygoje yra *Katekizmo* puslapių kopijos, galima pasiklausyti giesmių pagal Mažvydo žodžius, sužinoti apie istorines Lietuvos žemes, apie renginius ir įvykius, susijusius su pirmosios lietuviškos knygos minėjimu.

Elektroninėje knygoje yra 3,500 puslapių teksto, 900 iliustracijų, 26 garso įrašai.

Algimantas
A. Naujokaitis

Algimantas Kezys

Trys tigras — geriau sakant, tigrukai — Kauno zoologijos sode. Jeigu solistai gali pasivadinti „tigras“, galbūt tigrukai užsinorės vadintis solistais... Nuotr. Eltos

DĖMESIO! „TIGRAI“ PUOLA

P. PALYS

I JAV atvyksta ir koncertuos „Trys tigras“, taip pasi-
vadinę žymiausi Lietuvos ope-
ros ir baleto teatro dainininkai:
tenoras Virgilijus Noreika,
baritonas Eduardas Kaniava
ir bosas Vladimiras Prudnikovas.
Kad tų „tigrų“ per daug neišsigandus,
susi-
pazinkime arčiau su jais.

Tenoras Virgilijus Noreika
Lietuvos valstybinę konser-
vatoriją, kurioje dainavimą
studijavo Kipro Petrausko dai-
navimo klasėje, baigė 1958 m.
Pasaulio ir Tarybų Sąjungos
suorganizuotame jaunimo ir
studentų festivalio konkurse
apdovanojamas aukso ir sida-
bro medaliais. 1959 m. tarp-
tautiniame Vienos vokalistų
konkurse — diplomu. Iš-
vyksta į Italiją ir ten, 1965-66
m. „La Scala“ (Milane) operos
teatre tobulinosi bel canto dai-
navimą ir italų operų inter-
pretaciją. „La Scala“ teatre
dainavo operose: *Madame*
Butterfly (G. Pucini), *Kun-
gaikštis Igoris* (A. Barodin) ir
Ruslanas ir Liudmila (M. Glin-
ka).

V. Noreika pirmąjį savo so-
linį koncertą atliko 1959 m.
Valstybine premija buvo ap-
dovanotas 1960 ir 1970 me-
tais. Lietuvos operoje pradėjęs
dainuoti 1957 m., sukūręs
daug vaidmenų, dar ir dabar
tebedainuoja. Labiausiai iš-
mintini vaidmenys: Faustas
(operoje *Faust*), Almaviva (*Se-
vilijos kirpėjas*), Hoffmannas
(*Hoffmano pasakas*), Romeo
(*Romeo ir Julieta*), Werteris,
Cavarados (operoje *Toska*),
Pinkertonas (*Madame But-
terfly*), Don Jose (*Carmen*), Ne-
morino (*Turandot*) ir daugiau.
Septynis vaidmenys yra su-
kūręs lietuvių kompozitorių
operose.

V. Noreika dainavo penkias-
dešimties valstybių operų sce-
nos, neskaitant Maskvos di-
džiojo teatro, kuriame jo bal-
sas skambėjo 40 kartų!

Su Maskvos Didžiojo tea-
tru buvo išvykęs ir, kartu su
garsiais dainininkais (Birgit
Nilson, Tomowa, Sintow, Gali-
na Višnevskaja), dainavo Pa-
ryžiaus, Milano, Prahos operų
teatruose.

V. Noreika yra surengęs per
550 solinių koncertų. Iš jų
apie trečdali girdėjo 50 Lietu-
vos miestų gyventojai. Liku-
siejį skambėjo Europoje, Azi-
joje ir Australijoje. 1993-94
m. vokala dėtė Dainavimo
akademijoje Venezueloje. 19-
95-96 m. Estijoje, „Estonija“
teatre — pedagogas meis-
triškumo kursuose. Nuo 1976
m. Lietuvos muzikos akademi-
jos profesorius, dėsto daina-
vimą. Yra paruošęs daug
puikių dainininkų (B. Tama-
šauskas, A. Markauskas, A.

Malikėnas, L. Norvaišas, A.
Januta, Z. Žemaitis), o tenoras
Sergejus Larinas jau yra tvir-
tai įsiriškęs žymių pasauli-
nių operų scenose.

Su V. Noreika yra padaryti
9 TV įrašai, du kino filmai,
600 Lietuvos radijo įrašų, o i
plokšteles įdainavo apie 150
dainų, operų arijų ir kitų mu-
zikos kūrinių.

**Baritonas Eduardas Ka-
niava**, dainavimą studijavo
Lietuvos konservatorijoje (bai-
gė 1960 m.), Petro Olekos dai-
navimo klasėje. Baigęs kon-
servatoriją, toliau tobulinosi
pas žymų estų dainininką T.
Kruzika. 1966-67 m. stažavosi
Sofijoje, Bulgarijoje.

E. Kaniava 1958 m., lap-
kričio 9 d. dar senojoje Vil-
niaus operos teatro scenoje
debiutavo, atlikdamas Figaro
vaidmenį G. Rossini operoje
Sevilijos kirpėjas. Jis sako, jog
tą vaidmenį atlikęs apie 100
kartų. Įvairių svetimų kom-
pozitorių operų pagrindinių
baritono vaidmenų yra suku-
ręs per 40, o juos atlikęs
maždaug 2,000 kartų. 7 bari-
tono vaidmenis dainuoja lietu-
vių kompozitorių sukurtose
operose. E. Kaniava, šalia Lie-
tuvos operos, dainavo Mask-
vos didžiajame teatre, Euro-
poje ir Kuboje. Jis yra su-
rengęs apie 400 solinių kon-
certų, o koncertavo 28 val-
stybėse. Jų tarpe JAV, Kana-
doje, Argentinoje, Australijoje.
Lietuvos radijui įdainavo 130
kūrinių ir apie 60 įrašų ir
plokšteles; penkias solines.

Profesorius (nuo 1988 m.) E.
Kaniava nuo 1969 m. Lietuvos
muzikos akademijoje dėsto
dainavimą. 1988-92 m. vado-
vavo Dainavimo katedrai.
1993-95 m. dainavimą dėstė
Caracas, Venezueloje. 1992 m.
Cambridge Tarptautinis bio-
grafijos centras E. Kaniavą
išrinko Metų žmogum. E. Ka-
niava savo kūrybinės veiklos
40-ties metų sukaktį 1997 m.
paminėjo soliniu koncertu.
Šventiant 60 metų sukaktį,
buvo apdovanotas Didžiojo
Lietuvos Kunigaikščio Gedi-
mino III laipsnio ordinu ir ge-
riausiam metų dainininkui
skirta „Kipro“ statulele.

Jauniausias iš „Tigrų“ — bo-
sas **Vladimiras Prudniko-
vas**. Jis dainininko karjerą
pradėjo, dainuojant Herman
Perelšteino vadovautame jau-
nimo ir vaikų chore „Ažuoi-
liukas“. Lietuvos valstybinę
konservatoriją baigęs 1979 m.,
tais pačiais metais tapo Lietu-
vos operos solistu, atlikdamas
pagrindines įvairių operų boso
partijas, jų tarpe ir lietuvių
kompozitorių operose *Mažvy-
das* (A. Žygaitytės), *Dalia* (B.
Dvariono).

1981 m. Atėnuose (Graiki-

joje), Maria Calas dainininkų
konkurse, pasipuošia laimė-
tojo laurais. Su koncertais lan-
kosi Europos, JAV ir Japoni-
jos koncertinėse salėse. Jis —
muzikinių festivalių dalyvis
Liuksemburge, Berlyne, Ispani-
joje, JAV, Čekijoje. Tarptau-
tinį pripažinimą išgijo, dainuo-
damas Sankt Peterburge M.
Musorgskio operoje, išvykose
New Yorke (City operoje),
Paryžiuje, Italijoje, Japonijoje.
Didelę patirtį V. Prudnikovas
išgijo, koncertuodamas su

žymiais Lietuvos ir užsienio
dirigentais: Jehudi Menuhin,
Vladimir Spivakov, Jonu Alek-
sa, Saulium Sondeckiu, Juozu
Domarku, Gintaru Rinke-
vičium. Jo koncertinis reper-
tuaras labai platus: žymių
kompozitorių sukurto mišios,
kantatos, choralinės simfoni-
jos. Rečitaliuose solistui akom-
panuoja žmona pianistė Nijolė
Ralytė.

Profesorius (nuo 1991 m.)
Vladimiras Prudnikovas Lie-
tuvos muzikos akademijoje va-
dovauja dainavimo klasei.

„Tigrams“ atvykus į JAV,
pirmas jų koncertas įvyks
Kultūros Židinyje, Brooklyn,
NY, šeštadienį (Ne sekma-
dienį, kaip buvo anksčiau pa-
rašyta „Drauge“, Nr. 26), va-
sario 27 d. Koncertą rengia ra-
dijas „Laisvės žiburys“, va-
dovaujamas Romo Kezio.
Iš New Yorke „tigras“ skren-
da į Čikagą ir ten, sekma-
dienį, vasario 28 d. koncer-
tuos Jaunimo centre. Kon-
certą rengia radijo laida, ku-
riai vadovauja Ramunė ir Rai-
mundas Marius Lapai.

Kovo 4 d. koncertas — vyks
Palladium teatre, St. Peters-
burg, FL. Koncerto rengėjai —
Lietuvių klubas, vad. Angelės
Karnienės.

Kovo 7 d. koncertas Clevel-
land, Dievo Motinos Nuola-
tinės Pagalbos parapijos salė-
je. Rengėjai — Clevelando
Ateities klubas, pirm. Birutė
Kasperavičienė.

Tenka pažymėti, jog „Ti-
grais“ tapę tie didieji Lietuvos
operos solistai kartu su Lietu-
vos valstybiniu simfoniniu or-
kestru, vadovaujamu Gintaro
Rinkevičiaus, su dideliu pasi-
sekimu koncertavo Vilniuje,
Kaune, Alytuje ir kituose Lie-
tuvos miestuose. *Lietuvos ry-
tas* rašė: „Piršosi viena išvada:
V. Noreika, E. Kaniava, V.
Prudnikovas, orkestras ir jo
vadovas yra tikri profesiona-
lai, kurių artistiškojo ir atli-
kimo technikos dėka papras-
tos, kartais banalios melodijos
suskamba tarsi šedevrai“.

„Tigrų“ koncertinės progra-
mos pirmoje dalyje daugiausia
skamba klasika. Antrojeje pro-
gramos dalyje jie klausytojus
„pavaišina“ „Trijų tigrų kok-
teiliu“: „tai įvairių populiarių
melodijų skoningai supinta
pynė.“

Leidiniai

VEIKALAI APIE KULTŪROS PAMINKLUS TĖSIAMI

JURGIS GIMBUTAS

Prieš trejus metus Vilniuje
išleista *Kultūros paminklų en-
ciklopedijos* pirmojo tomo I
knyga. Aptariau ją *Drauge*
1997 metų spalį. 1998 metų
pradžioje išėjo I tomo antroji
knyga. Ji skirta Rytų Lietuvos
penkiems rajonams: Trakų,
Ukmergės, Utenos, Varėnos,
Vilniaus ir Zarasų. Ši Mokslo
ir enciklopedijų leidybos insti-
tuto stambi knyga turi 392
puslapius, gausiai iliustruota
spalvotai ir nespaltvotai. Tie
patys redaktoriai, jų atsakin-
gasis Jonas Varnauskas. Ti-
ražas 3,000. Leidinį išleisti
padėjo Kultūros ministerija ir
Kultūros vertybių apsaugos
departamentas. Septynių pus-
lapių įvadą „Rytų Lietuvos pa-
minklai“ parašė Jūratė Mar-
kevičienė. Ji apžvelgė kul-
tūros paminklų apleidimą bei
apsaugą nuo carinės Rusijos
per sovietų okupaciją iki mūsų
laikų. Rašo kritiškai.

Kiekvienam rajonui įdėtas
spalvotas žemėlapis su nu-
meruotais paminklais ir jų
sąrašas. Aprašyti ir gerai
ilustruoti ne tik kultūros, bet
ir kai kurie istorijos pamink-
lai. Tad knygos turinys yra
kraštotyris plačiaja prasme:
archeologija, architektūra, pa-
minkliniai kaimai ir dvarai,
miestai, bažnytinė dailė, ant-
kapiai ir paminklai. Yra naujų
paminklų pokario partiza-
nams ir tremtiniais atminti
ir okupaciją nugriautų, nese-
niai atstatytų. Spausdinamos
žymių žmonių monumentų
nuotraukos.

Straipsniai pasirašyti var-
dais ir pavardėmis, bet bendro
jų sąrašo nėra. Dauguma šios
antrosios knygos autorių yra
tie patys, kaip ir pirmosios
(suminėta anoje recenzijoje).

Yra daug naujų vardų: J.
Balčionas, V. Cibulskis, B.
Dakanis, A. Girininkas, A. In-
driulaitis, J. Kančienė, K. Ka-
ralitynas, O. Kuncienė, S. Lato-
nas, B. Lisauskaitė, N. Nev-
česauskienė, S. Stoma, B.
Šilnienė, L. Vaitkunskienė, Z.
Vasiliauskas. Tarp jų yra
žinomi daugelio knygų auto-
riai R. Rimantienė ir Alg.
Miškinis. Gali būti, kad čia
pateiktame sąrašelyje pateko
ir kai kas iš pirmosios knygos
bendradarbių.

Daugiausia kultūros pa-
minklų pateikta iš Utenos ra-
jono — 164, mažiausiai iš Uk-
mergės rajono — 84. Iš viso
721, tad vidutiniškai po du pa-
minklus puslapiui. Tačiau yra
daug ilgesnių straipsnių, kaip
Ukmergės miestas ir jo meno

objektai — 13 puslapių, Tiltų
kaimas ir Trakų urbanistinis
kompleksas po 8 puslapius.
Dėl to daugelis aprašų yra tik
po keliolika puslapių. Galima
tik spėti, kiek tos enciklopedi-
jos tomų bus iš viso, gal apie
dešimtį, tad reikės dar viso
dešimtmečio serijai užbaigti.

Antroji knyga tos pačios
tematikos, išleista taip pat
1998 metais, yra *Kultūros pa-
minklai*, 5-ji knyga. Leidėjai:
Kultūros paveldo centras ir
Kultūros paveldo institutas.
Spausdino Vilniaus „Savastis“
Kaišiadoryse. Šis mokslinių
straipsnių rinkinys turi 180
puslapių, šiek tiek iliustruo-
tas. Tiražas 1,000. Redakcinę
kolegiją sudaro 11 žinomų
mokslininkų. Jų pirmininkas
V. Karčiauskas. Knygos išlei-
dimą parėmė Kultūros mini-
sterija. Leidinyje gvildenamos
Lietuvos kultūros vertybių,
paminklų apskaitos ir tvarky-
mo problemos. Rašoma apie
archeologijos, istorijos, archi-
tektūros ir dailės tyrinėjimus.
Paskelbta 19 straipsnių, viena
recenzija ir du nekrologai
(prof. Kazimui Šešelgiui ir ar-
chitektui Sigitui B. Lascavici-
kui). Stambiausi straipsniai
yra Algimanto Miškinio „Ma-
žiečių urbanistinės raidos
metmenys“ (18 p.) ir Romual-
do Samavičiaus „Lietuvos Re-
publikos kultūros paveldo
naikinimas 1940-1941 metais“
(18 p.). Dar krinta į akis tokie
straipsniai, kitų nenuvertinan-
t, kaip K. Šešelgio „Už-
nemunės vienkieminių kaimų
genėžės klausimu“ ir J. Bučo
„Kuršių nerija — unikalus
pretendentes į pasaulio pavel-
do sąrašą“. Suskaiciavau 20
autorių — bendradarbių. Pirmosios keturios *Kultūros pa-
minklų* knygos buvo išleistos
1994-1998 metais.

Algirdas Gustaitis. *Lietuvių
studentų korporacija „Jūra“*
Lietuvos universitetuose. Klai-
pėda, 1998. Tiražas 1,000 egz.
1938 m. Vytauto Didžiojo
universitete buvo įregistruota
Lietuvių studentų korporacija
„Jūra“. Pagrindinis jos tikslas
buvo Lietuvos įsitvirtinimas
jūroje, jūrinės valstybės kuri-
mas, jūrinį idėjų propagavi-
mas. Algirdas Gustaitis, „Jū-
ros“ korporacijos vadovas, na-
rys ir jos atkūrimo Lietuvoje
entuziastas, išleido atsimini-
mų knygą, pavadinęs ją *Lietu-
vių studentų korporacija*
„Jūra“ *Lietuvos universitetuose*.
Ši knyga, Klaipėdos uni-
versiteto rektoriaus S. Vaite-

Algirdas Gustaitis.
kūno žodžiais tarant, mažiau-
siai vertinga dviem požiūriais.
Pirma, tai autentiški prisimi-
nimai iš korporacijos kūrimo
ir veiklos. Antra, knygoje pa-
teikiama daug originalios ir
unikalios medžiagos — nuo-
traukų, tekstų, brėžinių.

Henry L. Gaidis

KNYGA APIE LIETUVOS KARIUMENĘ ANGLŲ KALBA

Š.m. sausio mėnesį Litua-
nistikos tyrimo ir studijų cen-
tras Čikagoje išleido Henry L.
Gaidžio knygą anglų kalba *A
History of the Lithuanian Mi-
litary Forces in World War II
1939-1945*. Knygos apimtis —
300 psl., be to, dar 26 psl.
ilustracijų.

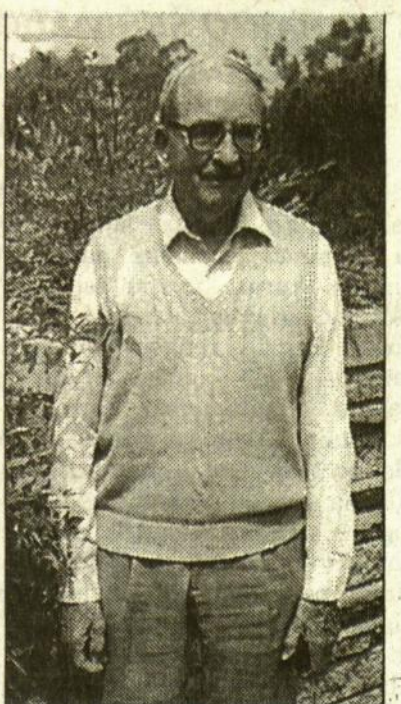
Šis istorijos laikotarpis ne-
daug paminėtas anglų kalba
leidžiamose mūsų literatūroje,
o tuo kartais pasinaudoja Lie-
tuvos priešai, skleidami įvai-
rus prasimanymus. Knygos
turinys suskirstytas į 13 sky-
rių: Istorija, Pirmoji sovietinė

okupacija, Lietuvių sukilimas
ir vokiečių okupacija, Lietuvos
laikinoji vyriausybė, Lietuvių
karinių dalinių formavimas
vokiečių tarnyboje, Lietuvos
gynybos pajėgos (1942-1943),
LAD kovos istorija, Nacinė
darbo jėgos ir ūkinė eksploata-
cija, Lietuvių karinės kovos
(1944-1945), Lietuvai Raudo-
nojoje armijoje, Lietuvos antra
sovietinė okupacija, Įvairūs
lietuvių kariai, Lietuvos par-
tizanų judėjimas (1944-1956)
ir epilogas.

Knygos autorius yra trečios
kartos lietuvis, uolus rinkėjas
visų laikų Lietuvos ginklų ir
uniformų. Jo noras gauti ži-
nių, sudarė akstiną parengti
ir išleisti knygą apie Lietuvos
ginkluotą pajėgas dar 1986
m.

Knygos išleidimą stambia
auka yra parėmęs Vydo
Jaunimo fondas.

Knyga galima užsisakyti
pas leideją šiuo adresu: Lithu-
anian Research and Studies
Center, Inc. 5600 South Cla-
remont Avenue, Chicago, IL,
60636-1039. Knygos kaina:
28.50 dol., persiuntimas paštu
3.00 dol.

Algirdas Gustaitis.

okupacija, Lietuvių sukilimas
ir vokiečių okupacija, Lietuvos
laikinoji vyriausybė, Lietuvių
karinių dalinių formavimas
vokiečių tarnyboje, Lietuvos
gynybos pajėgos (1942-1943),
LAD kovos istorija, Nacinė
darbo jėgos ir ūkinė eksploata-
cija, Lietuvių karinės kovos
(1944-1945), Lietuvai Raudo-
nojoje armijoje, Lietuvos antra
sovietinė okupacija, Įvairūs
lietuvių kariai, Lietuvos par-
tizanų judėjimas (1944-1956)
ir epilogas.

Knygos autorius yra trečios
kartos lietuvis, uolus rinkėjas
visų laikų Lietuvos ginklų ir
uniformų. Jo noras gauti ži-
nių, sudarė akstiną parengti
ir išleisti knygą apie Lietuvos
ginkluotą pajėgas dar 1986
m.

Knygos išleidimą stambia
auka yra parėmęs Vydo
Jaunimo fondas.

Knyga galima užsisakyti
pas leideją šiuo adresu: Lithu-
anian Research and Studies
Center, Inc. 5600 South Cla-
remont Avenue, Chicago, IL,
60636-1039. Knygos kaina:
28.50 dol., persiuntimas paštu
3.00 dol.

**PASIRODĖ
SKARDŽIAUS RINKTINIŲ
RAŠTŲ KETVIRTINIS
TOMAS**

„Ketvirtasis P. Skardžiaus
Rinktinių Raštų tomas (grėta
pirmojo) rodo, koki didžiulį ir
vertingą lietuvių kalbotyros
barą per 50 metų yra išvėręs
mūsų kalbininkas“, — rašo
Vilniaus universiteto Baltų fi-
lologijos katedros vedėjas,
profesorius Albertas Rosinas
savo pratarinėje.

Iš tikrųjų šitas didelis, 983
puslapių tomas apima labai
svarbių Prano Skardžiaus raš-
tų dalį. Čia randame studiją
apie senos lietuvių kalbos sko-
linius iš slavų kalbų (Die sla-
vischen Lehneurer im Altli-
tuanischen, Kaunas 1931), kuri
buvo tapusi bibliografinė re-
tenybe. Bet ypač įdomi yra
šiam tome pirmą kartą pas-
kelbta medžiaga — *Istorinė
lietuvių kalbos gramatika*. Tai
paskaitų, skaitytų 1932-1938
metais, pagrindinis tekstas,
rastas Lietuvos Mokslo akade-
mijos bibliotekoje. Rinkinys
taip pat apima smulkesnius
darbus, tarp jų biografines
studijas apie Max Vasmerį jo
70-ųjų metų sukaities proga,
apie Joną Jablonskį ir kitus.
Visi, kurie domisi lietuvių kal-
ba ir kalbotyra, bus dėkingi,
kad profesorius Rosinas parū-
pino šią gražų tomą.

Pranas Skardzius, *Rinkti-
niai Raštai* 4: Moksliniai
straipsniai ir studijos. Sudarė
ir parengė spaudai prof. habil.
dr. Albertas Rosinas. Vilnius,
1998. Mokslo ir enciklopedijų
leidybos institutas. Alfred
Bammesberger.

Nuotr. Algio Jakšto